

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

אתגרים במשפט הציבורי בראי המשפט העברי - 62333

תאריך עדכון אחרון 31-03-2025

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: משפטים

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר חגי שלזינגר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: chagai.schlesinger@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

המשפט הציבורי בישראל ניצב בפני אתגרים גדלים והולכים. האם יש למקורות המשפט העברי מה לתרום לשיח המשפטי והציבורי בנוגע לסוגיות אלה? האם דיונים שעסקו בשלטון קדם-מודרני, שמקור סמכותו תיאוקרטי, הם בעלי משמעות לחברה הישראלית בשנת 2024? קורס זה מבקש לבחון את השאלות הללו באופן ביקורתי, באופן כללי וביחס לסוגיות עכשוויות קונקרטיות.

מטרות הקורס:

היכרות עם תחום המשפט הציבורי במסורת המשפט העברי, וניתוח ביקורתי של תרומתו האפשרית לסוגיות עכשוויות במשפט הציבורי בישראל.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסטודנטים יהיו מסוגלים:

1. לעמוד על המתחים התאורטיים שבבסיס דילמות עכשוויות במשפט הציבורי.
2. לזהות מתי מתחים אלו מופיעים במקורות המשפט העברי, וכיצד הם מטופלים במקורות אלה
3. לנתח באופן ביקורתי מתי וכיצד מקורות אלה תורמים לדיונים קונקרטיים במשפט הציבורי הישראלי

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות ועבודה סמינריונית

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. האתגר: האם ניתן לדבר על 'משפט ציבורי' במשפט העברי?
2. "איך אפשר להשוות?" מתודולוגיות השוואתיות בחקר המשפט העברי
3. אבני בניין I: שלטון החוק והפרדת רשויות
4. אבני בניין II: זכויות אדם
5. מוסדות השלטון במשפט העברי: מלוכה
6. מוסדות שלטון במשפט העברי - הקהילה והשלטון הנכרי
7. יחסי רוב ומיעוט בהליך הדמוקרטי: 'רובו מתוך כולו'

8. 'רובו מתוך כולו' בפסיקת בית המשפט העליון: קריאה ביקורתית

9. ניקיון כפיים של נבחר ציבור: (1) הדחה/כשירות

10. ניקיון כפיים של נבחר ציבור: (2) חסינות

11. המשפט העברי ודיני המלחמה

12. פדיון שבויים

13. המשפט העברי ו'הרפורמה המשפטית': מינוי שופטים

14. המשפט העברי ו'הרפורמה המשפטית': ביקורת שיפוטית

חומר חובה לקריאה:

- אברהם מלמד "האם קיימת מחשבה מדינית יהודית? בחינה מחודשת של המקרה הימי ביניימי" המסורת הפוליטית היהודית לדורותיה 105-136 (משה הלינגר עורך, 2010).
- Michael Waltzer, Introduction, in THE JEWISH POLITICAL TRADITION, VOL. 1: AUTHORITY xxi-xxv (Michael Waltzer et. al eds. 2008)
- נעם סולברג "משפט עברי לתועלת" מחקרי משפט לג 7 (2021)
- מתנאל בראלי "גלגולי מושג "שלטון החוק" בישראל: בין פורמליזם למהות, בין ריסון לפעילות" (צפוי להתפרסם במשפטים נד), פרק א
- רוברט קובר "זכות מול 'חובה': תורת המשפט היהודית של הסדר החברתי" (תרגום: שרון כהן) שאלה של כבוד: כבוד האדם כערך מוסרי עליון בחברה המודרנית 148-139 (יוסף דוד עורך, 2006)
- DAVID C. FLATTO, THE CROWN AND THE COURTS: SEPARATION OF POWERS IN THE EARLY JEWISH IMAGINATION, 1-17, 222-233 (2020)
- מנחם אלון המשפט העברי: תולדותיו, מקורותיו, עקרונותיו כרך א 558-574 (מהדורה שלישית, התשמ"ח)
- אליאב שוחטמן "רובו מתוך כולו: תוקפם של חוקים המתקבלים במליאת כנסת שאינה מלאה" מחשבות על דמוקרטיה יהודית 407 (בנימין פורת עורך, 2010)
- עע"מ 1207/15 רוחמקין נ' מועצת העיר בני ברק, פס' 9-10 (18.8.2016)
- בג"ץ 10042/16 קוונטינסקי נ' כנסת ישראל, פס' 68 לפסק הדין של השופט סולברג (נבו 6.8.2017).
- בג"ץ 43/16 תנועת אומ"ץ אזרחים למען מינהל תקין וצדק חברתי ומשפטי נ' ממשלת ישראל, פסק הדין של השופט סולברג (נבו 1.3.2016)
- בג"ץ 232/16 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ראש ממשלת ישראל, פסק הדין של השופט הנדל (8.5.2016)
- הרב מרדכי פוגלמן "הנשיא לא דן ולא דנים אותו" בצומת התורה והמדינה: מבחר מאמרים מתוך קבצי "התורה והמדינה" בעריכה מחודשת כרך ראשון 100-106 (הרב יהודה שביב והרב שאול ישראלי עורכים, התשנ"א)
- בני פורת אתיקה שלטונית בראי המסורת היהודית (כשירות של מנהיגי ציבור המעורבים בפלילים (מינוי, חסינות, הדחה וחזרה לחיים ציבוריים) (המכון הישראלי לדמוקרטיה, עתיד להתפרסם) [מספרי

עמודים יפורסמו]

- אריה אדרעי "מקיביה עד בירות: תחייתם של דיני המלחמה ההלכתיים במדינת ישראל", יוסף דעת, עמ' 127-95
- מיכאל ויגודה "על פדיון שבויים" פרשת השבוע 60 (התשס"ב)
- עדו רכניץ ואלעזר גולדשטיין אתיקה צבאית יהודית 203-221 (2013)
- אביגדור פלדמן "בחלומי ניסחתי עתירה מוצלחת נגד בנימין נתניהו. אבל אז התעוררתי" הארץ (11.9.2024)
- בני פורת וחגי שלזינגר קומי צאי מתוך ההפיכה: היוזמה לשינוי מערכת המשפט בישראל בראי המשפט העברי (2023) פרק ראשון
- הרב אברהם קלמנזון והרב עדו רכניץ "מעורבות הציבור במינוי שופטים לאור המשפט העברי" מכון משפטי ארץ (2023)
- בני פורת וחגי שלזינגר קומי צאי מתוך ההפיכה: היוזמה לשינוי מערכת המשפט בישראל בראי המשפט העברי (2023) פרק שני

חומר לקריאה נוספת:

- עמיחי רדזינר "תלמיד חכם שלא נספד כהלכה: יעקב שמואל צורי ומחקריו במשפט העברי על רקע תולדות מחקר תחום זה" שנתון המשפט העברי כג 253, 294-304 (2005)
- פניה עוז-זלצברגר "המחשבה הפוליטית של ג'ון לוק וחשיבותו של ההיבראיזם הפוליטי" מבקשי צדק: בין חברה לכלכלה במקורות היהודיים 528 (חנוך דגן ובנימין פורת עורכים, 2016)
- בני פורת "הפילוסופיה של המשפט העברי: עיון מתודולוגי" דיני ישראל ל 179 (2015)
- דפנה ברק ארז "משפט השוואתי כפרקטיקה: היבטים מוסדיים, תרבותיים ויישומיים" דין ודברים ד 81 (2008)
- אביעד הכהן "האיסור על ניגוד עניינים במשפט העברי" ניגוד עניינים במרחב הציבורי: משפט, תרבות, אתיקה, פוליטיקה 113, 118-120 (דפנה ברק-ארז ואח' עורכים, 2009)
- מרדכי קרמניצר "ההצעות לתיקון חוק יסודות המשפט: נזק ללא תועלת" המשפט העברי בישראל : אתגרי העתיד והיערכות מחודשת 95, 101-103 (2016)
- Jeremy Waldron, Separation of Power in Thought and Practice, 54 BC L. REV. 433 (2013)
- יאיר לורברבוים מלך אביון 13-48 (2008)
- שמואל שילה דינא דמלכותא דינא 59-87 (1975)
- Haim Shapira, Majority Rule in the Jewish Legal Tradition, 82 HEBREW UNION COLLEGE ANNUAL 161 (2012)
- מנחם אלון המשפט העברי: תולדותיו, מקורותיו, עקרונותיו כרך א 580-586 (מהדורה שלישית, התשמ"ח)
- בנימין פורת "עקרון ההשתתפות: תרומת המשפט העברי לפסיקת בית המשפט העליון" IL-S-ICON Blog (4.4.2018)
- חגי שלזינגר "חוק יסודות המשפט החוקתי? על השורשים השמרניים בפרשת קוונטינסקי" משפטים נג (טרם פורסם)
- הרב יהודה זולדן, "חוק הנאשם" - הגשת מועמדות לבחירות על ידי חשוד בפלילים" תחומין מג 167 (תשפ"ג)
- זרח ורהפטיג חוקה לישראל: דת ומדינה 475 (1988)
- Aviezer Ravitzky, Prohibited Wars in the Jewish Tradition, in THE ETHICS OF WAR AND PEACE 115 (Terry Nardin eds. 1996)

מרכיבי הציון הסופי :

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 75 %
מצגת / הצגת פוסטר / הרצאה / סמינר / פרוסמינר / הצעת מחקר 10 %
השתתפות פעילה / עבודת צוות 15 %

מידע נוסף / הערות: